

A d e l a D I N U

Universitatea „Lucian Blaga“ din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
„Lucian Blaga“ University from Sibiu, Faculty of Letters and Arts

Anul macului. Opiomanie și criză sacrificială

The Year of the Poppy. Opiomania and Sacrificial Crisis

The article „The year of the poppy . Opiomania and sacrificial crisis” is speaking about the dimension of the sacred in Orbitor trilogy , written by Mircea Cartarescu. The analysis is focused on the first part of the trilogy , „Orbitor – The Left Wing”. The author is revealing the sacred and the profane duality as well as the shifting from fiction to mimesis. The article contains elements of imagology which generate an interesting perspective on the work in question.

Keywords: Imagology, Sacredness, Violence, Postmodernism, Sacrificial crisis, Mimesis

Institution's address: B-dul. Victoriei, nr. 5-7, Sibiu, România, tel: +40-(269) 21.55.56,
fax: +40-(269) 21.27.07, e-mail: litere@ulbsibiu.ro, web: <http://litere.ulbsibiu.ro>

Personal e-mail: adeladinu83@gmail.com

*I*n *Orbitor*, fragmentele reclusiunii în mansarda cu fereastră ovală, din care se produce emersiunea în universul Bucureștiului diferitelor vârste auctoriale, alternează, contrapunctic, cu scrutarea fecundă a unor mitografii apte să sustragă individul condiționat de simțuri corozivii ireversibile a timpului istoric, și să-l redea unui timp ciclic cu certe valențe regenerative, în care salvarea/mântuirea mai este posibilă. Ideea de sacru străbate ca un fir roșu trilogia, însă nu poate evita compromiterea, în final, prin hibridizare, inconsecvență și neseriozitate funciară a persepectivei, ca și prin revenirea periodică și contaminantă la istoria malignă, deteriorantă și desacralizantă.

Pe plan literar, secvența strămutării ultimilor Badislavi în teritoriul aseptice și neviciat al Munteniei are corespondența semantică în întemeierea mitologică a Macondoului marquezian. În ambele epoei, criza sacrificială este declanșată de o deturnare a ordinii existențiale printr-un element disturbator, de coliziune ilicită între ciclurile sacrului și ale profanului: la Marquez este vorba de o crimă unică, ce perturbază liniștea comunității și necesită evacuarea urgentă a vinovatului împreună cu încărcătura sa malefică și destabilizatoare; la Cărtărescu, o crimă colectivă asumată determină necesitatea unui nou început care să instaureze o nouă ordine existențială, respectiv o nouă legiferare a raporturilor comunității cu transcendența.

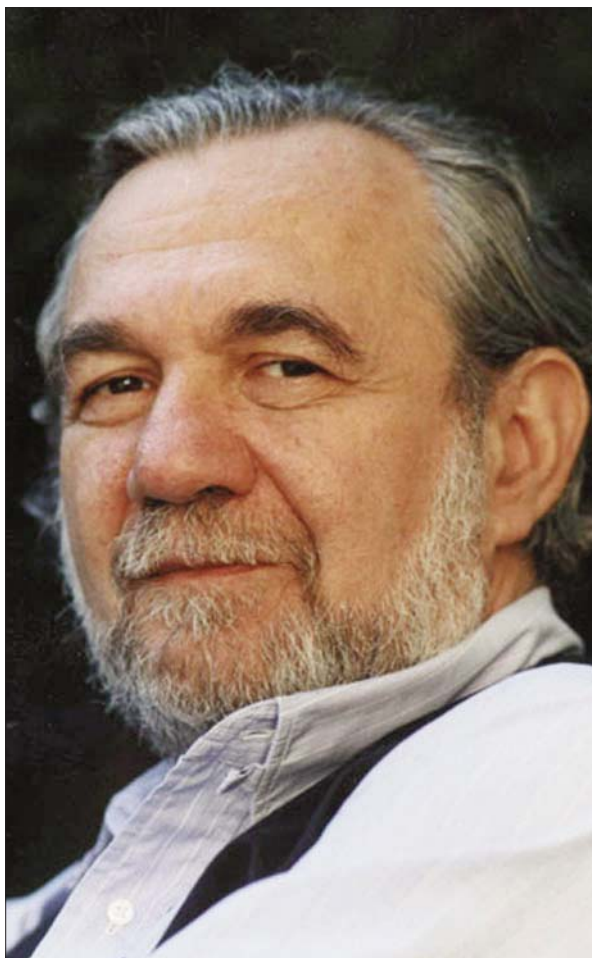
Comunitatea restrânsă din munții Rodopi, neamul Badislavilor în care își identifică naratorul strămoșii

http://www.expressibian.com/images-up/11_04_2008_seara-de-lectura-cu-mircea-cartarescu_1483.jpg

legitimatori, ducă o viață puternic reglementată de legi, care reunesc imaginarul creștinismului arhaic cu cel al superstițiilor precreștine imemorabile. Ordinea este perturbată, ca și în *Veacul de singurătate*, de ingerința satrei de țigani, a elementelor prin excelență exogene, străine de comunitate prin caracterul nomad, neintegrabil și prin gradul de inopinabil al acțiunilor lor. Țigani sunt cei care inițiază schimbul nefast pentru comunitate, acela între *cetere* și *semințele de mac*. Acțiunea ilicită substituie instrumentul muzical, element benign, menit să asigure ceziunea socială prin armonia muzicală pe care o generează, cu planta necunoscută, care, prin atributele sale halucinogene, deteriorează percepțiile și inaugurează sărbătoarea neavenită ale cărei forțe malefice eliberate sunt de nestăvilite: este vorba de *anul macului*.

Andrei Oișteanu, care cercetează folosirea opiaceelor și a altor plante psihotrope în spațiul locuit de traci¹, observă o preeminență a uzului acestora în scopuri terapeutice, analgezice și soporifice, și izolează abuzul de acest panaceu halucinogen în spațiul accidentalului, al imprezibilului. Țăranii din fragmentul cărtărescian nu sunt însă informați și asupra virtuților curative și preventorii ale acestui

http://bucurenci.ro/wp-content/uploads/2008/06/andrei_oisteanu.jpg

veritabil *pharmakon*; ei sunt puși în temă exclusiv asupra atributelor care dereglează, destabilizează, excită. Consumul nereglementat al cumplitei plante instaurează un pansexualism distrugător: „*Și toți, flăcăi și fete, gospodari și neveste, și-au scos bundele și cămeșile și s-au împreunat de-a valma, printre câini și copii, mamă cu fiu, tată cu fiică, frate cu soră, și-așa au ținut-o, cu pupilele largi cât irișii ochilor, cu o sudoare limpede și-nghețată picurându-le de pe obraji, până când moartea s-a arătat, întâi blândă ca suc de struguri, apoi aspră ca vinul negru.*“ Sexualitatea interzisă, sacrilegiul absolut care dezavuează legile atavice ale exogamiei, încălcarea tabuului legat de incest și nerespectarea timpului sacru, toate duc la escaladarea violenței în comunitatea rodopiană, violență gratuită, fără apetență pentru timpul cosmic, fără rezultatul reinstaurării haosului primordial regenerativ. Sexualitatea pornită din halucinațiile nihiliste ale țăranilor este golită de orice semantică a sacralității, este vidată de orice metafizică.

Orgia sexuală este redimensionată și agravată prin comiterea sacrilegiului în afara spațiului în care această abatere este considerată ca licită, deci legitimă. Excesele și abuzurile de ordin sexual sunt dublate de neglijarea unei dimensiuni vitale în menținerea unor energii benefice în spațiul socialului: cultul morților: „*Sub țărână, în căsuțele strâmte de brad, morții flămânziseră. De patruzeci de zile nu mai fuseseră pomeniți în biserică, unde preotul bătrân ședea și plângea între icoane ca un navigator într-o corabie subredă, de tot atâtea zile colacii și coliva și orezul cu lapte nu mai veniseră de la neamurile cele vii. Însăpământați că vor muri a doua oară de foame și uitare, morții începură să se foiască, stârnind un amenințător vuiet subpământean.*“

În societățile arhaice autonome și autoreglementate, cu respectarea riturilor și a cutumelor ancenstrale, cum se prezintă și enclava din munții Rodopilor, cultul strămoșilor ocupă un rol important în menținerea ordinii necesare contracarării violenței și supraviețuirii sociale: „*Când adulterul, incestul, transgresiunile de tot felul se răspândesc, când certurile între cei apropiați se înmulțesc, morții sunt nemulțumiți și îi bântuie sau îi posedă pe cei vii. Ei le dau coșmaruri, declanșează accese de nebunie, boli contagioase; ei stârnesc, între rude și vecini, dispute și conflicte și provoacă tot felul de perversiuni.*“² Morții îi încarnează aici pe zei, sunt chemați să-i sancționeze pe cei vinovați de sacrilegiu și de neglijarea cultului strămoșilor, și să contracareze violența sexuală criminală pe calea violenței legitime esențiale.

În această sărbătoare nefastă la care ia parte întreaga comunitate, cu excepția semnificativă a preotului, criza sacrificială este declanșată tocmai de absența sacrificiului ritual, respectiv a funcției îndeplinite de mekansimul țăpului ispășitor, menit să aplaneze potențialele răbufniri distrugătoare ale agenților sacralului. Gratuitatea sărbătorii, abuzul nereglementat asupra legilor nescrise ale moralei atemporale, intervertirea valorilor comunității, violarea legilor exogamiei, transgresiunea spațiilor licite și a

celor ilicite, toate converg în atragerea mâniei unei transcendente răzbunătoare, de esență iudeo-creștină, materializată într-o apocalipsă locală în care forțele binelui triumfă, previzibil și maniheist, asupra manifestărilor demonice.

Eludarea tuturor activităților comunitare indispensabile vieții comune prin accentuarea unei dimensiuni unice profanate și desacralizante atrage după sine o instaurare a violenței primordiale, esențiale, care duce la distrugerea completă a stabilității și a echilibrului inițial, imposibil de refăcut în aceleași coordonate topografice, de aici și strămutarea Badislavilor în Muntenia, spațiu neviciat și apt de a regenera vitalismul comunității, care permite materializarea șansei unui nou început. Orgia, odată consumată, trebuie contrabalansată de forțele revitalizante ale antișărbătorii, asumate de data aceasta cu toată seriozitatea. Încălcarea tabuurilor sexuale, ca și a celor legate de cultul strămoșilor, trebuie echilibrate printr-o repotențare și revigorare a lor. Orgiei sexuale îi ia locul abstenența totală, menținută pe întreg parcursul purificator din spațiul viciat, nefast, al violenței generalizate, până în cel asept, încă pur al migrației exorcizante: „După un somn bine străjuit, senhăman iarăși caii în zori, sub bila roșie, topită a soarelui, fuga reîncepe. Noaptea, nici un bărbat nu se atinge de muierea lui, și n-aveau s-o facă până când n-aveau să se așeze undeva, cu vetre și biserică și grădini de legum-mprejur.” Funcția regulatoare, de restabilire a ordinii în societatea decimată de inmixtiunea punitivă a sacralului malefic, îi revine instituției bisericii și reprezentantului acesteia, preotul.

Însă reordonarea universului social cere un demers sacrificial care să compenseze gratuitatea violenței degenerate. Subiectul sacrificiului, cel care va substitui simbolic întreaga societate rodopiană, îl va constitui dublul umanului: umbra. Vasili, copilul de pripas, alesul, cel care este investit cu atributele alterității radicale, este cel menit jertfirii simbolice a umbrei, sinonimă, în mitologia Badislavilor, cu *dubul*. Ceremonia sacrificială recompune elemente atât din creștinismul secular cât și dintr-o religie primitivă; se desfășoară în prezența ordonatoare a preotului comunității și în ritmurile difuze ale unei incantații magice. Obiectul sacralului, posedat de numen, este însuși fluviul, ale cărui forțe malefice trebuie înlănțuite. Dunărea este surprinsă în dimensiuni mitice nebanuite: „avea o lățime așa de grozavă, că arborii de pe celălalt mal abia se zăreau ca un mușchi sărăcăcios, într-o ceață vineție.” Sacrificiul, umbra lui Vasili se desfășoară pe suprafața apei luând forma sugestivă a crucii, iar Vasili însuși pare Iisus răstignit pe cruce. Pierderea umbrei atrage după sine pierderea esenței; diformitatea sufletească se întrevide în stigmatul social.

Anul macului se încheie o dată cu depășirea crizei sacrificiale, parcurgerea traseului inițiativ-purificator și reîntemeierea mitică a comunității într-un spațiu epurat

de reziduurile sacralului malefic. Țesătura imagologică se destramă, imaginile înșelătoare, specioase ale sacralului se volatilizează, realul angoasant se reinstaurează antrenând escavarea fobiilor legate de conștiința neantului și a absenței divinului într-o ordine ontologică nefundamentată mitic. Imaginea fără referent în lumea obiectivă, fenomenală, își exhibă mecanismele de configurare, inhibând încrederea în potențele intruzive în ordinea realului ale ucroniei. Scenariul sacralului este demistificat de însăși conștiința care l-a instaurat temporar: „Primii Badislavi strămutați în Muntenia și deveniți, peste un sfert de veac, regăteni, aveau să trăiască, [...] fără să bănuiască vreo clipă că, de fapt, nu-și ridicaseră casele, nu araseră și nu semănaseră decât pe un petic cenușiu din lobul parietal drept al unui strănepot...” Mobilul producerii imaginii ireale, ucronice, a înscrierii în direcția lui *ca și cum*, se vedește a fi o carență în ordinea ontologică, o dorință *ca sentiment al subiectului că e privat de a avea/de a fi ceva*³, reificată într-un *alter mundus* lesne desconspirat ca atare.

Note:

1. Andrei Oișteanu, cap. *Narctice și halucinogene la geto-daci și români*, în *Mythos și logos*, București, Editura Nemira, 1997, p. 35-71.
2. René Girard, *Violența și sacralul*, București, Editura Nemira, 1995, p. 276.
3. Jean-Jacques Wunenburger, *Filozofia imaginilor*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 54.

Bibliography

1. Boia, Lucian. *Pentru o istorie a imaginarului / For a History of the Imaginaire*, București, Editura Humanitas, 2006;
2. Caillois, Roger. *Eseuri despre imaginație / Essays on Imagination*, București, Editura Univers, 1975;
3. Caillois, Roger. *Omul și sacralul / Man and Sacred*, București, Editura Nemira, 1996;
4. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. *Dicționar de simboluri / Dictionary of Symbols*, vol. I., București, Editura Artemis, 1993;
5. Cărtărescu, Mircea. *Orbitor. Aripa stângă / Blinding. The Left Wing*, București, Humanitas, 2004;
6. Eliade, Mircea. *Mitul eternei reîntoarceri / The Myth of the Eternal Return*, București, Editura Univers enciclopedic, 1999;
7. Idem. *Mituri, vise și mistere / Myths, Dreams, and Mysteries*, București, Editura Univers enciclopedic, 1998;
8. Evola, Julius. *Metafizica sexului / The Metaphysics of Sex*, București, Editura Humanitas, 2006;
9. Girard, René. *Țapul ispășitor / The Scape Goat*, București, Editura Nemira, 2000;
10. Idem. *Violența și sacralul / Violence and Sacred*, București, Editura Nemira, 1995;
11. Oișteanu, Andrei. *Mythos și logos / Mythos and Logos*, București, Editura Nemira, 1997;
12. Otto, Rudolf. *Sacralul / The Sacred*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002;
13. Wunenburger, Jean-Jacques. *Filozofia imaginilor / Philosophy of Images*, Iași, Editura Polirom, 2004.